

ЗАСТОСУВАННЯ ХУДОЖНЬО-ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ ВОКАЛЬНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Постановка проблеми. Інтенсивна розбудова українського суспільства на гуманістичних і демократичних засадах зумовлює реформування освітянської сфери та вимагає від учителів творчого самовиявлення, професійної індивідуальності, здатності до саморозвитку та самоосвіти для забезпечення високого рівня освіченості, особистісного й духовного становлення своїх учнів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У контексті зазначених вимог розвиток творчих здібностей майбутнього вчителя музики набуває особливого значення у зв'язку зі специфікою його художньо-педагогічної діяльності. До пріоритетних напрямів забезпечення якісного змісту художньо-естетичної освіти належить використання художньо-педагогічних технологій, серед яких Л.Масол виокремлює інтегративні, проблемно-евристичні, інтерактивні, ігрові, сугестивні та терапевтичні, технології оцінювання результатів, при створенні яких враховано природу та особливості мистецтв (комунікація, сугестія, катарсис), закони взаємодії та взаємозв'язку між ними [2, с.167].

Технологія – слово грецького походження, що означає знання про майстерність. У педагогічну науку термін “технологія” вперше увів А.Макаренко. Еволюція цього поняття відбувається упродовж 70 років (з 1940 р.), проте тільки останнім часом це поняття набуває поширення.

У глосарії термінів ЮНЕСКО педагогічна технологія трактується як конструювання й оцінювання освітніх процесів шляхом урахування людських, часових та інших ресурсів для досягнення ефективності освіти. Педагогічна технологія дає відповідь на запитання: як, яким чином (прийомами, методами, засобами) досягти поставленої педагогічної мети, встановлюючи порядок використання різних моделей навчання.

Вітчизняними науковцями (А.Нісімчук, О.Падалка, І.Підласий та ін.) педагогічна технологія трактується як наука про розвиток, освіту, навчання і виховання особистості на основі позитивних загальнолюдських якостей та досягнень педагогічної думки. Предметом педагогічної технології є навчально-виховний процес, який впливає на розвиток особистості тих, хто навчається. Основною метою педагогічної технології у ВНЗ є виховання висококваліфікованих фахівців та надання допомоги в оволодінні високим мистецтвом любові до людей.

Формулювання цілей статті. Розкрити зміст художньо-педагогічних технологій у процесі вокальної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва.

Виклад основного матеріалу. Педагогічна технологія – це комплекс, який складається із запланованих результатів, засобів оцінки для корекції та вибору методів, прийомів навчання, оптимальних для певної ситуації; набору моделей навчання. Як зазначає С.Гончаренко, “...технологія навчання – це в загальному розумінні системний метод створення, застосування й визначення всього процесу навчання і засвоєння знань з урахуванням людських і технічних ресурсів та їх взаємодії, який ставить своїм завданням оптимізацію освіти” [1, с.331].

На основі обґрунтування та узагальнення різних підходів до тлумачення поняття “технологія” та її дефініцій, Л.Масол зосереджується на таких особливостях: а) педагогічна технологія зумовлює інтегративний спосіб організації навчально-виховного процесу, який сприяє оптимальному досягненню дидактично-виховних цілей, передбачає системне управління запланованим послідовним розв’язанням педагогічних проблем; б) зміст технології реалізується у процесі взаємодії вчителя та учнів, використанні технічних ресурсів (засобів, прийомів організації освітньої діяльності), що максимально впливають на розкриття та активізацію їх інтелектуальних ресурсів; в) у педагогічній технології втілюється постійний зворотній зв’язок, взаємодія, яка забезпечує нерозривність дій педагога та учнів; г) педагогічна технологія базується на найсучасніших науково-методичних досягненнях теорії й практики навчально-виховного процесу і тому є гарантом потенційних відтворюваних педагогічних результатів [2, с.14].

Технологія на відміну від методики “проекується, виходячи з конкретних умов та орієнтується на заданий, а не передбачуваний результат, не допускає варіативності, пошуку, проб, а навпаки, постійний зворотний зв’язок, внесення виправлення та змін у подальшу діяльність” [3, с.94].

Іноді поняття “технологія” та “методика” ототожнюються, хоча технологія навчання відображає шлях освоєння конкретного навчального матеріалу в межах педагогічної технології, яка відповідає основним критеріям *технологічності*: концептуальність (опора на певну наукову концепцію, що містить філософське, дидактичне та соціально-педагогічне досягнення цілей); системність (логіка процесу, взаємозв’язок, цілісність); керованість (планування, коригування тощо); ефективність (оптимізація, продуктивність) та відтворюваність.

Структура технології складається з таких компонентів: цільовий, змістовий, процесуальний (технологічний процес) та рефлексивно-оціночний (діагностика навчального процесу).

Цільовий компонент у структурі педагогічної технології виявляється одним із найважливіших. Процес підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва потребує відповідної мотивації, зацікавленості в оволодінні інноваційними технологіями викладання, готовності долати існуючі стереотипи, спрямованості на подальшу самоосвіту.

Саме мотивація “спонукає людину до конкретних форм діяльності або поведінки” [1, с.217]. Мотив, на думку вчених, виступає “рушійною силою”, “стартом” (С.Сисоєва), “пусковим механізмом”, “внутрішньою пружиною” (В.Клименко) будь-якої діяльності людини. Мотиви можуть виступати “як уявлення та ідеї, почуття й переживання, що виражають матеріальні або духовні потреби людини” [1, с.217]. Мотивація пронизує всі структурні утворення особистості: її спрямованість, потреби, переконання, цілі, ідеали і смаки, характер, емоції, здібності, діяльність.

Дослідниками творчої особистості доведено, що наявність стійкої мотивації до творчості, до опанування базових знань, умінь та навичок, без яких неможливе професійне становлення педагога-музиканта та самовираження у музичному виконавстві і творчій музично-педагогічній діяльності, є основою творчих здібностей майбутнього вчителя музики.

Активізація емоційно-мотиваційної сфери студентів, яка стимулює розвиток їхніх особистісних та професійних якостей; формування внутрішньої активності, самостійності, зміна ролі “Я – студент, який оволодіває педагогічною професією” на “Я – вчитель” з орієнтацією на майбутню продуктивну діяльність; створення ситуації успіху під час музично-творчої діяльності; інтеграція змісту музично-теоретичних та спеціальних дисциплін забезпечують ефективність процесу творчого розвитку майбутнього вчителя.

Змістовий компонент спрямований на формування професійної компетентності вчителя, яка розглядається дослідниками С.Гончаренком, Н. Гузій, І. Зязюном, Н. Кузьміною, Л. Мітіною як структурована система, що складається з психологічної компетентності (І. Сінгаївська, В. Татенко), комунікативної (Ю. Жуков, С. Макаренко, Т. Трофімова), музично-педагогічної (Т. Танько), інформаційної (Н. Насирова) та ін.

Знання та уміння студенти засвоюють за допомогою методів пояснювально-ілюстративного, інформативного та проблемного навчання, елементів квазіпрофесійної навчальної діяльності (моделювання професійних контекстів, ігрові, колективні та кооперативні методи навчання), які потребують досвіду спілкування з мистецтвом.

За допомогою методів (бесіда, дискусія, виконавський показ, сприйняття та засвоєння вокального еталону, емоційно-осмислене інтонування, емоційне самонастроювання, емоційна ідентифікація себе з персонажем вокального твору) студенти мають можливість накопичувати художні враження,

збагачувати музичний тезаурус, формувати особистісне ставлення до набутих теоретичних знань, уявлення про творчий характер музично-педагогічної діяльності.

Оволодіння знаннями, уміннями і навичками відбувається найбільш ефективно у процесі самостійної роботи студентів з техніки мовлення, оскільки вона містить у собі значний дидактичний і виховний потенціал. Самостійна робота дає змогу залучити студентів до активного пошуку варіантів розв'язання практичних завдань, активізує їх розумову діяльність, спонукає докласти вольових зусиль до розв'язання проблем самоорганізації та самоконтролю, сприяє формуванню у студентів орієнтувального алгоритму практичних дій (за П.Гальперіним).

Процесуальний компонент дає уявлення про організацію навчального процесу, методи і форми навчальної діяльності.

Підготовка у вокальному класі спрямовується на творчість у відповідності з індивідуальною навчальною траєкторією студента, з урахуванням його життєвого досвіду, комплексу здібностей, особистісних рис характеру. Внесення відповідних коректив у практичну підготовку студентів, упровадження методів, прийомів та способів навчання, створення освітньо-розвивального оточення цілеспрямовано впливає на процес підготовки компетентного фахівця.

Позитивним моментом вважається дотримання оптимального балансу між основними сферами навчальної діяльності студентів: пізнавальною, оцінювальною, творчою. Збільшення у змісті вокального навчання питомої ваги творчих завдань актуалізують здатність вчителя музики до саморозвитку. У процесі такого навчання здійснюється переніс вектора творчості у майбутню професійну діяльність. Студент стає суб'єктом діяльності, здатним до відкриття самого себе, свого внутрішнього "Я" у процесі сприйняття та виконання вокальних творів.

Вирішенню проблеми розвитку творчих здібностей під час вокальної підготовки сприяють методики, які зміщують центр впливу з репродуктивного на продуктивний тип діяльності. Поетапність залучення студентів до творчої діяльності забезпечується прийомами ведення творчого пошуку від етапу максимальної стимуляції студентів викладачем у виконанні елементів творчості до самостійного творення студентами з мінімальним втручанням педагога.

Рефлексивно-оціночний компонент включає рефлексивні дії тих, хто навчається, та діагностику навчального процесу.

Збагаченню почуттєвої сфери студентів, підсиленню емоційності сприйняття музично-дидактичного матеріалу сприяють прийоми, які з успіхом знаходять застосування у класі постановки голосу. Наприклад, студент під час сприйняття музичного твору із заплющеними очима "прислухається" до власних відчуттів, емоцій, за допомогою рефлексії уявляє свій стан і передає у

вигляді образу – словесного, пантомімічного або візуального. Виконуючи завдання “Сам собі режисер”, уявляє себе персонажем виконуваного твору (на початку це може бути різнохарактерна народна пісня), відображає його настрої на своєму обличчі (створює “мімічний образ”), у подальшому складає піктограму емоційного стану.

У такий спосіб студенти закріплюють знання про групи засобів спілкування (оптико-кінетичні – жести, міміка, пантоміміка; паралінгвістичні – якість голосу, його діапазон; екстралінгвістичні – паузи, сміх, темп мови тощо), які розглядаються вченими (Л.Масол, Г.Побережна та ін.) як провідні в емоціогенних технологіях.

Всі методи, пов’язані з емоційно наповненим звуком голосу людини, відносяться до методів експресивних впливів (інтонаційна та образна палітра голосу, виразність пауз, шепіт тощо). За їх допомогою майбутній учитель зможе стимулювати різні форми самовираження учнів, розвивати здібності невербальної комунікації, що дозволяє коригувати психічні стани, сприяти релаксації, зміцнювати фізичне, психічне й духовне здоров’я.

Висновки. До інструментарію сугестивної технології належить метод створення емоціогенних ситуацій. Його метою є переживання почуття успіху, а джерелом виступає мовлення вчителя, яке повинно бути виразним, яскраво емоційним, щоб викликати в учнів почуття прекрасного, здивування, захоплення. Як суб’єкти навчально-виховного процесу студенти здатні вносити в хід занять значні корективи, тому можливі різні варіанти проведення занять. У мінливих, динамічних умовах вокально-педагогічної практики не існує “еталонного” сценарію, який прямолінійно втілювався б за будь-яких умов, головне – створити поле творчих можливостей для кожного студента, використовуючи гуманні за характером впливу сугестивні, художньо-педагогічні технології. Дії викладача відбуваються в контексті педагогічного оптимізму: застосовані методи виконують функцію піднесення студента, його впевненості у власних силах, знімають психологічні бар’єри у навчанні, сприяють релаксації, здійснюють емоційну саморегуляцію особистості, що сприятимуть подальшому підвищенню рівнів якості знань студентської молоді.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник / С.У. Гончаренко. – К.: Либідь, 1997. – 374 с.
2. Ковальова С.В. Розвиток творчої активності вчителів музики в сучасних умовах: теорія й практика: наук.-метод. посіб. / С.В. Ковальова. – Біла Церква, КОППОК, 2004. – 228 с.
3. Масол Л.М. Методика навчання мистецтва у початковій школі: посіб. для вчителів / Л.М. Масол. – Х.: Веста, Ранок, 2006. – 256 с.

4. Падалка Г.М. Педагогіка мистецтва (Теорія і методика викладання мистецьких дисциплін) / Г.М. Падалка. – К.: Освіта України, 2008. – 274 с.
5. Рудницька О.П. Педагогіка: загальна та мистецька: навч. посіб. / О.П.Рудницька. – К., 2002. – 270 с.

АНОТАЦІЯ

Панченко Г.П. Застосування художньо-педагогічних технологій у процесі вокальної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва. У статті розглядається поняття “педагогічні технології”, компоненти технології; наведено приклади застосування інструментарію художньо-педагогічних технологій у процесі вокальної підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва.

Ключові слова. *Технологія, методи, вокальна підготовка, творчі здібності, майбутній учитель музичного мистецтва.*

АННОТАЦИЯ

Панченко Г.П. Применение художественно-педагогических технологий в процессе вокальной подготовки будущих учителей музыкального искусства. В статье рассматривается понятие «педагогические технологии», компоненты технологии; приводятся примеры использования инструментария художественно-педагогических технологий в процессе вокальной подготовки будущего учителя музыкального искусства.

Ключевые слова. *Технология, методы, вокальная подготовка, творческие способности, будущий учитель музыкального искусства.*

SUMMARY

Panchenko G.P. The use of artistic and pedagogical technologies in the process of future music art teacher vocal training. The concept “pedagogical technologies”, components of the technology; the examples of the use of artistic and pedagogical technologies’ methods in the process of future music art teacher vocal training. are considered.

Key words. *Technology, methods, vocal training, creative abilities, future teacher of the music art.*